

25.3.2009

Dnro 213/2/09

Etelä-Suomen lääninhallitus
PL 150
13101 Hämeenlinna

Länsi-Suomen lääninhallitus
PL 22
20801 Turku

Itä-Suomen lääninhallitus
PL 50
50101 Mikkeli

Oulun lääninhallitus
PL 293
90101 Oulu

Lapin lääninhallitus
PL 8002
96101 Rovaniemi

ASIA: YMPÄRIVUOROKAUTISESSA HOIDOSSA OLEVIENT VANHUSTEN HOIDON
VALVONTA

SELVITYSPYYNTÖ

LÄHTÖKOHTA

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL, ent. Stakes) julkaisemien tilastotietojen mukaan vanhainkodeissa ja vanhusten ns. tehostetun palveluasumisen yksiköissä oli vuoden 2007 lopussa asiakaslaskennan mukaan yhteensä noin 40 000 asukasta. Terveyskeskusten vuodeosastoilla pitkäaikaisessa laitoshoidossa oli noin 11 000 potilasta.

Lehtikirjoituksissa on kerrottu esimerkkejä (usein nimettöminä) ympärivuorokautisessa hoidossa olevien vanhusten hoidon puutteista, kuten vähäisestä ulkoilusta, riittämättömästä vaippojen vaihdosta ja ruokailun puutteista. Kirjoituksissa on myös esitetty, että vanhuksia lääkitään liikaa ja että lääkkeitä käytetään korvaamaan riittämätöntä hoitohenkilökuntaa. Oikeusasiamiehelle on kuitenkin tullut kanteluja varsin vähän vanhusten hoidosta. Oikeusasiamiehen oma-aloitteinen tarkastustoiminta on ollut käytettävissä olevien voimavarojen johdosta satunnaista. Lääninhallitusten yksittäisiä kanteluratkaisuja lukuunottamatta tiedossani ei ole, millä tavoin vanhusten ympärivuorokautisen hoidon valvonta on käytännössä toteutunut.

Kunnan järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon valvonta kuuluu voimassa olevan lainsäädännön mukaan asianomaiselle lääninhallitukselle. Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta kuuluu yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain (valvontalaki) mukaan lääninhallitukselle ja asianomaisen toimintayksikön sijaintikunnalle. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) valvoo terveydenhuollon ammatinharjoittajia ja tämän valvonnan yhteydessä myös terveydenhuollon toimintayksiköitä. Vuoden 2010 alusta Valviralle tulee myös sosiaalihuollon toimintayksiköiden valtakunnallinen ohjaus ja valvonta.

Lääninhallitukset ovat siis avainasemassa ympärivuorokautisessa hoidossa olevien vanhusten perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisessa. Valtiontalouden tarkastusvirasto selvitti vuonna 2005 yksityisten sosiaalipalvelujen valvontaa. Se totesi tarkastuskertomuksessaan (2005/101), että 1990-luvun lopun lääninhallitusten ja sosiaali- ja terveysministeriön tulossopimuksissa tavoitteena oli tehdä vuosittainen tarkastuskäynti noin 20 prosentissa yksityisistä yksiköistä. Sen jälkeen tulossopimuksissa on sovittu tarkastuskäyntien määräksi 6 prosenttia, vaikkakin tavoitteena joissakin lääninhallituksissa on edelleenkin ollut 20 prosenttia. Käytännössä 6 prosentin tarkastusmäärä tarkoittanee sitä, että käynnissä olevan toiminnan tarkastuksia tehtäisiin yksikköön noin kerran viidessä vuodessa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi jälkiseurantaraportissaan 4.6.2008 (74/54/04) havaintoinaan mm, että valvontalakiin ja valvonnan valtakunnalliseen ohjaukseen liittyvät puutteet olivat edelleen ajankohdaisia. Myöskään uusi valvonnan tietojärjestelmä ei ollut onnistunut tukemaan valvontatyötä toivotulla tavalla. Valvonnan säädöspohjan ja työnjakojen kehittämistä olivat hidastaneet käynnissä olevat selvitys- ja kehittämishankkeet. Tarkastusviraston mukaan seurantaa oli syytä jatkaa ja viraston tarkoitus olisi jälkiraportin mukaan tehdä aluehallintouudistuksen jälkeen uusi selvitys vuonna 2011.

Lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastojen ja silloisen TEO:n edustajista koostunut työryhmä on laatinut vuonna 2008 vanhusten ympärivuorokautisen hoidon yksiköiden valvontasuunnitelman (sosiaalihuollon valvonnan periaatteet ja toteutus). Työryhmä on myös suunnitellut lääninhallitusten käyttöön yhtenäistä tarkastuspöytäkirjan mallia. Valvonta tehostunee ja yhdenmukaistunee näiden toimien myötä.

Edellä todetuista toimenpiteistä ja hankkeista huolimatta vanhustenhuollon valvontaa on mielestäni syytä selvittää. Tätä varten pyydän lääninhallitukselta seuraavaa selvitystä.

SELVITYSPYYNTÖ

Valvottavien toimintayksiköiden määrä

1. Kuinka paljon läänin alueella oli 1.1.2009 vanhuksille tarkoitettuja yksityisiä sosiaalipalveluja tuottavia ympärivuorokautista hoitoa tai hoivaa tarjoavia toimintayksiköitä?
2. Kuinka paljon läänin alueella oli yksityisiä terveydenhuollon toimintayksiköitä, joissa vanhuksia oli ympärivuorokautisessa hoidossa?
3. Kuinka paljon oli edellä mainittuja kunnan itsensä ylläpitämiä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköitä. Mikäli näiden määrä ei ole lääninhallituksen tiedossa, pyydän lääninhallitusta arvioimaan yksiköiden määrää.

Lääninhallituksen tarkastustoiminta

1. Kuinka paljon käynnissä olevan toiminnan tarkastuksia (muuta kuin uuteen lupahakemukseen tai toiminnan muuttamiseen liittyviä tarkastuksia) lääninhallitus teki vuonna 2008 vanhuksille ympärivuorokautista hoitoa tai hoivaa tarjoaviin yksityisen sosiaalipalvelun toimintayksiköihin?
2. Kuinka paljon edellä mainittuja käynnissä olevan toiminnan tarkastuksia lääninhallitus teki vuonna 2008 edellä mainittuihin yksityisen terveydenhuollon toimintayksiköihin?
3. Kuinka paljon tarkastuksia tehtiin kunnan omiin vanhusten ympärivuorokautista pitkäaikaista hoitoa ja hoivaa tarjoaviin sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköihin?
4. Mistä syystä tarkastuksia tai muita valvontakäyntejä tehtiin?

Henkilöstömitoitus hoitopaikoissa

1. Onko lääninhallituksen käsityksen mukaan sosiaali- ja terveystieteiden ja Suomen Kuntaliiton yhteistyössä laatimissa laatusuosituksissa esitetty hoitohenkilöstömitoitus toteutunut toisaalta kunnan omissa yksiköissä ja toisaalta yksityisissä toimintayksiköissä?
2. Onko edellä mainittujen laatusuositusten mukainen henkilöstömitoitus lääninhallituksen arvion mukaan riittävä turvaamaan hyvän hoidon?
3. Ellei laatusuositusten mukainen henkilöstömitoitus ole täyttynyt, millaisia puutteita henkilöstömitoituksessa on?

Vanhusten hoito ja kohtelu

1. Onko lääninhallituksella havaintoja liikkumisrajoitusten (esim. vartaloa tukevat vyöt, jalkojen liikkumista estävät remmit tai muu sitominen, magneettivyöt, geriatriset tuolit, liikkumista estävät korotetut sängynlaidat ja tarjottimet) käytöstä vanhusten ympärivuorokautisessa hoidossa? Onko lääninhallituksella tietoa siitä, onko liikkumisrajoituksista päätetty lääkärin arvion perusteella, onko niis-

- tä tehty merkinnät potilasasiakirjoihin ja onko niistä neuvoteltu vanhuksen itsensä tai hänen omaistensa kanssa?
2. Onko lääninhallituksella havaintoja vanhusten yllääkitsemisestä, esimerkiksi liiallisesta psykoosi-, rauhoittavien- tai unilääkkeiden käytöstä?
 3. Onko lääninhallituksella havaintoja ulkoilun puutteista?
 4. Onko lääninhallituksella havaintoja ravinnon puutteista?
 5. Onko lääninhallituksella havaintoja hygienian puutteista, kuten riittämättömästä vaippojen vaihdosta tai puutteista päästä tarvittaessa WC:hen?
 6. Onko lääninhallituksella tietoa siitä, millä tavoin hoidettavien terveydenhuolto sosiaalihuollon toimintayksiköissä on järjestetty (esim. tuleeko lääkäri tutkimaan potilaan vai viedäänkö hänet tutkittavaksi terveyskeskukseen tai sairaalaan)?
 7. Onko lääninhallituksella havaintoja siitä, että asukkaiden/potilaiden palvelu-, hoito- tai vastaavien suunnitelmien laatiminen olisi laiminlyöty?
 8. Onko lääninhallituksella havaintoja tai muuta tietoa siitä, miten asukkaiden/potilaiden omasta kielestä ja kulttuurista huolehditaan?
 9. Onko lääninhallituksella tietoa vanhusten saattohoidon järjestämisestä hoitopaikoissa?
 10. Onko lääninhallituksella tietoa siitä, miten hoitopaikoissa on varauduttu kuolemantapaukseen? Ovatko kunnat antaneet ohjeita omien tai ostopalveluyksiköiden henkilöstölle esim. siitä, miten kuoleman toteamisessa ja selvittämisessä menetellään ja mille tahoille kuolemasta ilmoitetaan? Onko lääninhallituksella tietoa siitä, ovatko yksityiset sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajat ohjeistaneet henkilöstöään menettelytavoista kuolemantapauksissa?
 11. Onko lääninhallituksella muita havaintoja hoidon puutteista tai muista epäkohdista vanhusten ympärivuorokautisissa toimintayksiköissä?
 12. Millaisia epäkohtia näiltä osin on tullut esiin?

Lääninhallituksen toimenpiteet

Mikäli lääninhallitus on havainnut puutteita tai muita epäkohtia edellä esitetyissä henkilöstömitoitusta ja vanhusten hoitoa ja kohtelua koskevissa kysymyksissä, pyydän selvitystä niistä toimenpiteistä, joihin lääninhallitus on ryhtynyt epäkohtien korjaamiseksi. Samoin pyydän selvitystä siitä, ovatko lääninhallituksen toimenpiteet johtaneet epäkohtien poistumiseen.

Lääninhallituksen oma arvio valvontaedellytyksistään

Pyydän vielä lääninhallitusta arvioimaan, onko sillä omasta mielestään käytettävissään riittävät resurssit vanhusten hoitopaikkojen valvontaan. Jos resurssit eivät lääninhallituksen käsityksen mukaan ole tällä hetkellä riittävät, mikä on lääninhallituksen oma arvio tarvittavasta valvontahenkilöstöstä tai muista resursseista?

Lopuksi pyydän lääninhallitusta tuomaan esiin muita mahdollisia puutteita tai epäkohtia, jotka lääninhallituksen käsityksen mukaan vaikeuttavat vanhusten ympärivuorokautisen hoidon valvontaa.

Pyydän lääninhallitusta antamaan selvityksensä viimeistään 28.8.2009 mennessä.

Oikeusasiamies

Riitta-Leena Paunio

Vanhempi
oikeusasiamiehensihteeri

Aila Linnakangas